

سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور

جمهوری اسلامی ایران
وزارت کار و امور اجتماعی

معاونت پژوهش و برنامه ریزی
دفتر طرح و برنامه های درسی

استاندارد شغل و آموزش

پاکبان

گروه شغلی بهداشت و ایمنی

شماره ملی شناسایی شغل

۹-۹۹/۱۰/۱/۱

نظارت بر تدوین محتوا و تصویب : دفتر طرح و برنامه های درسی

شماره ملی شناسایی شغل : ۹-۹۹/۱۰/۱/۱

شروع اعتبار : ۱۳۸۸/۷/۱

پایان اعتبار : ۱۳۹۳/۷/۱

اعضاء کمیسیون تخصصی برنامه ریزی درسی رشته بهداشت و ایمنی :

حوزه های حرفه ای و تخصصی همکار برای تدوین استاندارد شغل و آموزش :
- اداره کل آموزش فنی و حرفه ای استان قزوین
- شهرداری قزوین
- سازمان مدیریت پسماند شهرداری قزوین

فرآیند اصلاح و بازنگری :

آدرس :

تهران - خیابان آزادی، خیابان خوش شمالی، نبش نصرت، ساختمان شماره ۲، سازمان آموزش فنی و حرفه ای کشور، شماره ۲۵۹

دورنگار ۶۶۹۴۴۱۱۷   تلفن ۶۶۵۶۹۹۰۰

تهیه کنندگان استاندارد شغل و آموزش

ردیف	نام و نام خانوادگی	مدرک	رشته تحصیلی	سابقه‌ی تجربی مرتبط
۱	حیدر بارانی	کارشناس	عمران و آبادانی روستا	۱۴ سال
۲	مجید رجبی	دکتر	پزشکی	۱۵ سال
۳	حسن اسدیان	کارشناس	صنایع	۱۲ سال
۴	محمد مرادی	کارشناس	بهداشت محیط	۷ سال
۵	عبدالله قزوینه	کارشناس	بهداشت محیط -	۶ سال
۶	زهرا همافر	کارشناس ارشد	عمران محیط زیست	۸ سال
۷	طاهره شریفی	کارشناس	ادبیات	۸ سال
۸	محرملی معصومی	دیپلم	تجربی	۲۵ سال
۹	فریماه صالحی	کارشناس ارشد	محیط زیست	۵ سال
۱۰	ابراهیم بهمن خواه	کارشناس ارشد	بهداشت محیط	۱۵ سال

تعاریف :

استاندارد شغل :

مشخصات شایستگی ها و توانمندی های مورد نیاز برای عملکرد موثر در محیط کار را گویند در بعضی از موارد استاندارد حرفه ای نیز گفته می شود .

استاندارد آموزش :

نقشه‌ی یادگیری برای رسیدن به شایستگی های موجود در استاندارد شغل .

نام یک شغل :

به مجموعه ای از وظایف و توانمندی های خاص که از یک شخص در سطح مورد نظر انتظار می رود اطلاق می شود .

شرح شغل :

بیانیه ای شامل مهم ترین عناصر یک شغل از قبیل جایگاه یا عنوان شغل ، کارها ارتباط شغل با مشاغل دیگر در یک حوزه شغلی ، مسئولیت ها ، شرایط کاری و استاندارد عملکرد مورد نیاز شغل .

طول دوره آموزش :

حداقل زمان و جلسات مورد نیاز برای رسیدن به اهداف یک استاندارد آموزشی .

ویژگی کارآموز ورودی :

حداقل شایستگی ها و توانایی هایی که از یک کارآموز در هنگام ورود به دوره آموزش انتظار می رود .

ارزشیابی :

فرآیند جمع آوری شواهد و قضاوت در مورد آنکه یک شایستگی بدست آمده است یا خیر ، که شامل سه بخش عملی ، کتبی عملی و اخلاق حرفه ای خواهد بود .

صلاحیت حرفه ای مربیان :

حداقل توانمندی های آموزشی و حرفه ای که از مربیان دوره آموزش استاندارد انتظار می رود .

شایستگی :

توانایی انجام کار در محیط ها و شرایط گوناگون به طور موثر و کارا برابر استاندارد .

دانش :

حداقل مجموعه ای از معلومات نظری و توانمندی های ذهنی لازم برای رسیدن به یک شایستگی یا توانایی . که می تواند شامل علوم پایه (ریاضی ، فیزیک ، شیمی ، زیست شناسی) ، تکنولوژی و زبان فنی باشد .

مهارت :

حداقل هماهنگی بین ذهن و جسم برای رسیدن به یک توانمندی یا شایستگی . معمولاً به مهارت های عملی ارجاع می شود .

نگرش :

مجموعه ای از رفتارهای عاطفی که برای شایستگی در یک کار مورد نیاز است و شامل مهارت های غیر فنی و اخلاق حرفه ای می باشد .

ایمنی :

مواردی است که عدم یا انجام ندادن صحیح آن موجب بروز حوادث و خطرات در محیط کار می شود .

توجهات زیست محیطی :

ملاحظات است که در هر شغل باید رعایت و عمل شود که کمترین آسیب به محیط زیست وارد گردد.

نام شغل : پاکبان	
شرح شغل^۱:	
<p>پاکبان یکی از مشاغل حوزه خدمات شهری است و در گروه بهداشت و ایمنی قرار دارد و وظایفی از قبیل: رفت و روب ، جمع آوری ، انتقال زباله و هدایت آبهای سطحی را در بر دارد و با مشاغل همچون مسئولین ایستگاهها، مسئولین نظارت و معاونین خدمات شهری در ارتباط است.</p>	
ویژگی های کارآموز ورودی	
حداقل میزان تحصیلات : پایان دوره راهنمایی	
حداقل توانایی جسمی : داشتن سلامت جسمانی و روانی بطوریکه قادر به انجام وظایف محوله باشد .	
مهارت های پیش نیاز این استاندارد : ندارد	
طول دوره آموزش	
طول دوره آموزش	: ۱۸۰ ساعت
- زمان آموزش نظری	: ۴۵ ساعت
- زمان آموزش عملی	: ۱۳۵ ساعت
- کارورزی	: - ساعت
- زمان پروژه	: - ساعت
شیوه ارزشیابی :	
-آزمون عملی: ۶۵٪	
- آزمون عملی ۲۵: ٪	
-اخلاق حرفه ای: ۱۰٪	
صلاحیت های حرفه ای مربیان	
- کاردان بهداشت محیط + ۴ سال سابقه کار سرپرستی	

استاندارد شغل^۲

– شایستگی های^۳ شغلی

ردیف	توانایی ها
۱	توانایی برقراری ارتباط با شهروندان
۲	توانایی حفظ بهداشت فردی
۳	توانایی آماده سازی ابزار کار
۴	توانایی رفت و روب دستی
۵	توانایی جمع آوری و انتقال پسماند
۶	توانایی جمع آوری ضایعات و لایروبی نهرها و کانالهای سرپوشیده و روباز
۷	توانایی ارائه گزارش اتفاقات
۸	توانایی بارگیری مکانیکی زباله ها
۹	توانایی انجام کمکهای اولیه
۱۰	
۱۱	
۱۲	

^۲. Occupational Standard
^۳ Competency

استاندارد آموزش
– برگه‌ی تحلیل آموزشی

	زمان آموزش			عنوان توانایی : توانایی برقراری ارتباط با شهروندان
	جمع	عملی	نظری	
	۱۶	۱۲	۴	
تجهیزات ، ابزار ، مواد مصرفی و منابع آموزشی	دانش ، مهارت ، نگرش ، ایمنی توجهات زیست محیطی مرتبط			
کاغذ قلم وایت برد مازیک فیلم آموزشی			۱ ۱ ۱ ۱	دانش : - روشهای برقراری ارتباط موثر - انواع ارتباط چهره به چهره ، کلامی ، چشمی و ... - تنش و تعارض - حقوق شهروندی در ارتباط با کار
		۲ ۲ ۲ ۱ ۱		مهارت : - مراجعه به موقع به محل کار - انضباط و نظم کاری - خوشرویی - آراستگی ظاهر - مخاطب قرار دادن افراد با احترام
				نگرش : - انجام کار بدون تبعیض - توجه به شخصیت افراد و خود - پرهیز از خودباوری - صبوری
				ایمنی : ندارد
				توجهات زیست محیطی : ندارد

استاندارد آموزش
– بر گه‌ی تحلیل آموزشی

	زمان آموزش			عنوان توانایی : توانایی حفظ بهداشت فردی
	جمع	عملی	نظری	
	۲۰	۱۲	۸	
تجهیزات ، ابزار ، مواد مصرفی و منابع آموزشی	دانش ، مهارت ، نگرش ، ایمنی توجهات زیست محیطی مرتبط			
کاغذ قلم وایت برد ماژیک فیلم آموزشی لباس کار ماسک مواد شوینده حوله			۲ ۲ ۲ ۲	دانش : - روشهای حفظ بهداشت فردی - بیماریهای مرتبط با پسماند - خطرات پسماند - زمان مناسب انجام واکسیناسیون و معاینات دوره ای
				مهارت : - استفاده از وسایل حفاظت فردی - استفاده از وسایل حمل و نقل دستی زباله - انجام بهداشت فردی (تعویض لباس و استحمام و ۰۰۰۰)
				نگرش : - رعایت توجه و علاقه به بهداشت فردی - پرهیز از تماس مستقیم با پسماند - مراجعت تناوبی به مراکز درمانی جهت انجام واکسیناسیون و معاینات پزشکی - پرهیز از خوردن و آشامیدن در هنگام کار
				ایمنی : - ماسک دستکش – لباس کار – کفش کار
				توجهات زیست محیطی : - ندارد

استاندارد آموزش

– برکگی تحلیل آموزشی

	زمان آموزش			عنوان توانایی : توانایی آماده سازی ابزار کار
	جمع	عملی	نظری	
	۲۲	۱۷	۵	
تجهیزات ، ابزار ، مواد مصرفی و منابع آموزشی	دانش ، مهارت ، نگرش ، ایمنی توجهات زیست محیطی مرتبط			
چارو بیل گاری لوازم حفاظت فردی			۱ ۱ ۱ ۱ ۱	دانش : - انواع ابزار کار - روشهای استفاده از ابزار کار - روشهای آماده کردن ابزار کار (تعمیرات) - وسایل تعمیر ابزار کار - روش تنظیف ابزار کار
		۵ ۳ ۵ ۴		مهارت : - انتخاب و بکارگیری ابزار کار - بازدید ابزار کار - انجام تعمیرات ابزار کار - شستشو و نظافت روزانه ابزار کار
				نگرش : - دقت در حفظ و نگهداری ابزار کار - پرهیز از بکار بردن ابزار نامناسب کار - حفظ آراستگی محیط کار
				ایمنی : - دستکش ، لباس کار، ماسک ، کفش کار
				توجهات زیست محیطی : - دفع صحیح پساب حاصل از شستشوی ابزار کار

استاندارد آموزش
– برگه‌ی تحلیل آموزشی

	زمان آموزش				عنوان توانایی :
	جمع	عملی	نظری		توانایی رفت و روب دستی
	۲۳	۱۷	۶		
<p>تجهیزات ، ابزار ، مواد مصرفی و منابع آموزشی</p>	<p>دانش ، مهارت ، نگرش ، ایمنی توجهات زیست محیطی مرتبط</p>				
<p>جارو بیل انواع کیسه زباله انواع گاری لوازم حفاظت فردی کاغذ قلم</p>			۲ ۲ ۱ ۱		<p>دانش :</p> <ul style="list-style-type: none"> - جارو و انواع آن - روشهای صحیح جارو کردن - انواع کیسه زباله - انواع گاری دستی
<p>تخته وایت برد فیلم آموزشی</p>		۲ ۷ ۴ ۲			<p>مهارت :</p> <ul style="list-style-type: none"> - آماده کردن جارو - جارو کردن از وسط به حاشیه به صورت مورب - جمع آوری ضایعات به صورت نقطه به نقطه - انتقال و تخلیه ضایعات به کیسه مخصوص - تخلیه کیسه مخصوص به مخازن پسماند
					<p>نگرش :</p> <ul style="list-style-type: none"> - صرفه جویی در وقت و زمان - نگهداری صحیح از وسایل کار - پرهیز از پراکندگی گرد و غبار در فضا و استفاده از جاروی خیس
					<p>ایمنی :</p> <ul style="list-style-type: none"> - استفاده از ماسک ، دستکش مخصوص ، لباس کار ، کفش کار
					<p>توجهات زیست محیطی :</p> <ul style="list-style-type: none"> - جمع آوری کامل ضایعات - جلوگیری از انتشار آلودگی

استاندارد آموزش
– برگی تحلیل آموزشی

	زمان آموزش			عنوان توانایی : توانایی جمع آوری و انتقال انواع پسماند
	جمع	عملی	نظری	
	۲۳	۱۶	۷	
تجهیزات ، ابزار ، مواد مصرفی و منابع آموزشی				دانش ، مهارت ، نگرش ، ایمنی توجهات زیست محیطی مرتبط
لوازم حفاظت فردی کاغذ قلم تخته وایت برد فیلم آموزشی گاری جاروب کیسه زباله بیل ماشین آلات			۲ ۱ ۱ ۱ ۲ ۴ ۴ ۴ ۲ ۲	دانش : - انواع پسماند - نحوه بسته بندی - شرایط حمل - ابزار آلات حمل - روشهای تفکیک مهارت : - تفکیک پسماند - بسته بندی پسماند - حمل پسماند - تخلیه پسماند - شستشوی کامل محل پسماندها نگرش : - حس مسئولیت در هنگام کار - دقت در حمل و تخلیه پسماندها - ایمنی : - استفاده از دستکش ، کلاه ، لباس کار ، کفش کار توجهات زیست محیطی : - دفع صحیح پسماندها

استاندارد آموزش
- برگه‌ی تحلیل آموزشی

	زمان آموزش			عنوان توانایی : توانایی جمع آوری ضایعات و لایروبی نهرها و کانالهای سرپوشیده و روباز
	نظری	عملی	جمع	
	۴	۱۶	۲۰	
تجهیزات ، ابزار ، مواد مصرفی و منابع آموزشی	دانش ، مهارت ، نگرش ، ایمنی توجهات زیست محیطی مرتبط			
لوازم حفاظت فردی کاغذ قلم تخته وایت برد فیلم آموزشی کیسه زباله جاروب بیل پمپ لجن کش ماشین آلات مربوطه				دانش : - جارو و بیل و انواع آن - روشهای صحیح جمع آوری لجن و زباله - انواع جوی و کانالها و تاسیسات موجود در آن - روشهای تخلیه دستی و مکانیکی لجن
				مهارت : - آماده کردن بیل و جاروب - هدایت لجن و زباله در نهر بطرف ورودی پل - تخلیه لجن جمع آوری شده در حاشیه نهر - انتقال ضایعات در درون کیسه - انتقال ضایعات در درون ماشینهای حمل زباله
				نگرش : - انجام دادن صحیح کار با انگیزه و علاقه - صرفه جویی در وقت - پرهیز از پراکندگی لجن در معابر - جلوگیری از تخریب تاسیسات شهرداری - عدم هدایت لجن به زیر پلها و خروجی رودخانه ها و حاشیه شهر
				ایمنی : - استفاده از چکمه مخصوص ، دستکش صنعتی ، ماسک ، لباس کار
				توجهات زیست محیطی : - جلوگیری از آلودگی آبهای زیر زمینی ، خاک - جلوگیری از انتشار بو

استاندارد آموزش
– برگه‌ی تحلیل آموزشی

	زمان آموزش			عنوان توانایی : توانایی ارائه گزارش اتفاقات
	جمع	عملی	نظری	
	۱۲	۱۰	۲	
تجهیزات ، ابزار ، مواد مصرفی و منابع آموزشی	دانش ، مهارت ، نگرش ، ایمنی توجهات زیست محیطی مرتبط			
لوازم حفاظت فردی کاغذ قلم تخته وایت برد فیلم آموزشی			۱	دانش : - روشهای برقراری ارتباط با مافوق - انواع گزارش دهی -
		۴		مهارت : - بازدید محدوده فعالیت - تهیه گزارش - برقراری ارتباط با مافوق
		۴		نگرش : - احساس مسوولیت در خصوص اطلاع رسانی به موقع به مافوق
		۲		ایمنی : - ندارد
				توجهات زیست محیطی : - ندارد

استاندارد آموزش
– برگه‌ی تحلیل آموزشی

	زمان آموزش				عنوان توانایی :
					توانایی بارگیری مکانیکی زباله ها
	جمع	عملی	نظری		
	۲۳	۲۰	۳		
تجهیزات ، ابزار ، مواد مصرفی و منابع آموزشی	دانش ، مهارت ، نگرش ، ایمنی توجهات زیست محیطی مرتبط				
لوازم حفاظت فردی کاغذ قلم تخته وایت برد فیلم آموزشی			۱ ۱ ۱		دانش : - انواع خودرو های جمع آوری زباله - انواع مخازن - روشهای بارگیری
کیسه زباله جاروب بیل پمپ لجن کش ماشین آلات مربوطه		۷ ۶ ۳ ۴			مهارت : - حمل مخزن پسماند و اتصال به خودرو - تخلیه پسماند خودرو - تنظیم دستی مخزن - جدا کردن مخزن از خودرو و انتقال به جایگاه اولیه
					نگرش : - صرفه جویی در زمان تخلیه - دقت و نگهداری و حفظ وسایل کار - رعایت اصول صحیح ارگونومی - نظافت مداوم حمل و مخزن
					ایمنی : - استفاده از لباس کار ، دستکش ، ماسک ، کفش کار
					توجهات زیست محیطی : - جلوگیری از تخلیه پسماند و شیرابه در محیط (جمع آوری شیرابه و انتقال آن به محل)

استاندارد آموزش
– برگه‌ی تحلیل آموزشی

	زمان آموزش			عنوان توانایی :
	جمع	عملی	نظری	توانایی انجام کمک‌های اولیه
	۲۱	۱۵	۶	
تجهیزات ، ابزار ، مواد مصرفی و منابع آموزشی	دانش ، مهارت ، نگرش ، ایمنی توجهات زیست محیطی مرتبط			
جعبه کمک‌های اولیه و لوازم آن کاغذ قلم تخته وایت برد فیلم آموزشی			۱	دانش : – تعریف کمک‌های اولیه – روش‌های کمک‌های اولیه – جعبه کمک‌های اولیه – روش‌های کمک‌رسانی به مصدوم
		۲		مهارت : – ضدعفونی کردن زخم – باندپیچی – آتل بندی – بی حرکت کردن عضو مصدوم – کمک‌رسانی به مصدوم – استفاده از جعبه‌های کمک‌های اولیه
		۳		نگرش : – صرفه‌جویی در استفاده از وسایل جعبه کمک‌های اولیه سرعت عمل در کمک‌به‌فرد مصدوم
		۲		ایمنی : – استفاده درست از جعبه کمک‌های اولیه
				توجهات زیست محیطی : – تخلیه و دفع پسماند حاصل از به‌کارگیری لوازم کمک‌های اولیه بصورت صحیح

برگه استاندارد تجهیزات ، مواد ، ابزار

ردیف	مشخصات فنی	تعداد	شماره
۱	ماشین جاروب : قدرت موتور : ۷۰-۶۰ کیلو وات در ۲۳۰۰ دور در دقیقه حجم موتور : ۳۰۰۰ - ۱۹۰۰ سی سی حجم مخزن آب : ۳۶۰-۳۰۰ لیتر از جنس فلز رنگ نزن سیستم فرمان پذیری : بروی چهار چرخ	۱ دستگاه	
۲	سمی تریلر : ظرفیت حمل زباله ۳۰ تنی درب مخزن هیدرولیکی - بدنه اصلی از ورق های روغنی با ضخامت ۴ میلیمتر	۱ دستگاه	
۳	خودرو حمل زباله مجهز به سیستم پرس زباله و بیل تخلیه با استفاده از جک تلسکوپی حجم اتاق زباله : ۷۰۶ متر مکعب حجم مخزن شیرابه ۱۵۰ لیتر	۱ دستگاه	
۴	ماشین مخزن شوی ظرفیت مخزن آب : ۶۰۰۰ لیتر به ضخامت ۳ میلیمتر ورق گالوانیزه ظرفیت مخزن تخلیه : ۵۰۰۰ لیتر ورق ۳۷ ST به ضخامت ۳ میلیمتر	۱ دستگاه	
۵	ماشین نمک پاش : دارای سیستم هیدرولیک جهت تامین نیروی محرکه PTO قابلیت نصب تجهیزات برف روب - گارد ریل شوی - تابلو شوی بروی تراک دستگاه سیستم GPS		
۶	مخازن زباله ۶۶۰ لیتری	۳ عدد	
۷	ماشین باب کت ظرفیت نرمال کاری ۱۴۰۰ کیلو گرم ظرفیت پمپ هیدرولیکی ۱۴۰ لیتر در دقیقه سرعت حرکت ۱۰/۶ کیلومتر در ساعت	۱ دستگاه	

توجه :

- تجهیزات برای یک کارگاه به ظرفیت ۱۵ نفر در نظر گرفته شود .
- ابزار به ازاء هر سه نفر محاسبه شود .
- مواد به ازاء یک نفر کارآموز محاسبه شود .

برگه استاندارد تجهیزات ، مواد ، ابزار

ردیف	مشخصات فنی	تعداد	شماره
۸	جارو دستی : جنس دسته آن چوبی بوده و اندازه آن بر اساس قد تنظیم می گردد بطوری که هنگام رفت و روب به کمر فشار وارد نشود.	۱ عدد	
۹	بیل : جنس دسته آن چوبی و کاسه آن آهنین میباشد به دو صورت یخ شکن و معمولی وجود دارد که در هنگام رفت و روب و جمع آوری لجن و شکستن یخ از نوع یخ شکن و برای بارگیری خاک و غیره از نوع معمولی آن استفاده میشود و دسته آن توسط قد کاربر تنظیم میشود که به کمر فشار وارد نشود	۱ عدد	
۱۰	فرغون : نوع خاصی ندارد و معمولاً در یک طرح کلی ساخته میشود و فقط لگن آن از لحاظ ظاهری انواع گوناگون دارد .	۳ عدد	
۱۱	گاری دستی : به دو صورت مکعبی و مدور وجود دارد که نوع مکعبی جهت جمع آوری لجن و خاکروبه بکارگیری میشود و نوع مدور آن برای جمع آوری زباله و غیره بکار میرود که داخل آن پلاستیک گذاشته میشود	۳ عدد	
۱۲	کلاه : لبه دار و ضد آب	۱ عدد	
۱۳	لباس کار : ضد آب دارای شبرنگ	یکدست	
۱۴	دستکش : برزنتی ، دولایه و بادوام	یک جفت	
۱۵	ماسک : یکبار مصرف	یکعدد	
۱۶	کفش : چکمه پلاستیکی ، کفش ایمنی	یک جفت	
۱۷	کیف کمکهای اولیه : مجهز به وسایل مربوط (بتادین - پماد سوختگی آتل - باند- چسب ۰۰۰۰)	به ازاء هر ۱۵ نفر	
۱۸	میز استاد : میز کامپیوتر	یک عدد در هر کلاس	
۱۹	صندلی : صندلی گردون	به تعداد نفرات شرکت کننده در کلاس	
۲۰	تخته : وایت برد	یک عدد در هر کلاس	

توجه :

- تجهیزات برای یک کارگاه به ظرفیت ۱۵ نفر در نظر گرفته شود .

- ابزار به ازاء هر سه نفر محاسبه شود .

- مواد به ازاء یک نفر کارآموز محاسبه شود .

– منابع و نرم افزار های آموزشی

ردیف	شرح
۱	آموزش بهداشت – پریش علم سرشت – اسماعیل دل پیشه
۲	مواد زائد جامد جلد یک و دو – دکتر عمرانی انتشارات دانشگاه آزاد
۳	زباله های خطرناک – نادر مختارایی – جهش کیمیا
۴	مواد زائد جامد شهری – احمد سعید نیا انتشارات سازمان شهرداریها و دهیاریهاکشور
۵	کمکهای اولیه – اعیا موسایی – انتشارات سلسه مهر